

Verksamhetsberättelse 2021

Innehåll

Inledning	3
Uppdrag.....	3
Organisation	3
Ledning och styrning.....	5
Budget/Ekonomi	6
Självfinansieringsgrad.....	10
Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 2021	11
Uppföljning av övergripande målsättningar 2021.....	17
Miljö – tillsyn och prövning.....	20
Social- och hälsovård	24
Livsmedel, hälsoskydd, alkohol och tobak	28
Veterinär verksamhet	34
ÅMHHM Laboratoriet	40

Dokumentet är antaget av styrelsen den 24.02.2022

Beslutsnummer: ÅMH-St 1/22 § 5

Diarienummer: 2022-31-1

Inledning

Verksamhetsberättelsen är framtagen i samarbete med myndighetens medarbetare och beskriver ÅMHHM:s huvudsakliga uppdrag, utmaningar och måluppfyllnad för 2021. Verksamhetsberättelsen antas av myndighetens styrelse.

ÅMHHM är en central kunskapsorganisation med kunden i fokus inom miljö- och hälsoskyddsområdet. ÅMHHM förebygger skador på människor och miljö och utjämnar konkurrensförhållandena genom rådgivning, information och lagstadgad prövning, tillsyn och provtagning inom miljö- och hälsoskyddsområdet, tillsyn inom social- och hälsovård samt tillhandahåller veterinärvård och ackrediterade laboratorietjänster inom livsmedel, miljö och djursjukdomar.

Myndighetens expertkunskande inom flera områden efterfrågas kontinuerligt i olika sammanhang där vi förväntas delta som sakkunniga.

ÅMHHM har även en viktig roll i landskapets arbete för att kunna uppnå flera av de mål som finns i hållbarhets- och utvecklingsagendan för Åland.

Uppdrag

Myndighetens uppdrag har fastställts i Landskapslagen (2007:115) om Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. ÅMHHM arbetar inom 22 övergripande verksamhetsområden varav 138 delområden med egna lagstiftningar. Uppdraget omfattar uppgifter som i riket sköts av alltifrån kommunen till statliga centrala ämbetsverk. Arbetet styrs enligt EU-lagstiftning, rikslagstiftning samt landskapslagstiftning och består av tillståndsprövning, tillsyn, klagomålshantering samt informationsspridning. ÅMHHM har i uppgift att granska och behandla inkomna ärenden enligt gällande lagstiftning.

ÅMHHM svarar utöver detta för att veterinärvård och laboratorietjänster tillhandahålls i landskapet.

Organisation

ÅMHHM leds av en styrelse och närmast under denna en myndighetschef. Styrelsen är tillsatt av landskapsregeringen och består av sju medlemmar från olika politiska partier.

Miljötillstånd och ärenden av allmän eller principiell natur avgörs av en prövningsnämnd bestående av fem sakkunniga ledamöter inom juridik, ekonomi, hälsoskydd, biologi, teknik och näringsliv.

Sektion 1

Tillsyn och prövning enligt miljöskyddslagen, vattenlagen, avfallslagen samt hälsoskyddslagen.

Sektion 2

Tillsyn och prövning enligt livsmedelslagen, alkohollagen, hälsoskyddslagen och djurskyddslagen. Ansvarar även för att upprätthålla veterinärverksamhet (24/h per dygn).

Sektion 3

Myndighetens administrativa resurser och myndighetsjuristen finns i sektion 3. I denna sektion ingår även två medarbetare som jobbar med tillsyn över den offentliga- och privata social- och hälsovården på Åland samt handhar uppgifter inom tobakslagen.

Sektion 4 ÅMHHM Laboratoriet

Provtagning och analys, enligt det vattenövervakningsprogram som krävs enligt EU:s vattendirektiv, på uppdrag från Ålands landskapsregerings miljöbyrå utgör ca hälften av laboratoriets verksamhet. Laboratoriet utför därutöver fysikalisk-kemiska, biologiska och mikrobiologiska analyser av livsmedel, vatten, miljö, jord, produktionsmiljö och djursjukdomar åt stora och små företag inom olika branscher, myndigheter, företag och privatpersoner.

Ledning och styrning

Styrelsen

ÅMHM:s styrelse fattar beslut om bland annat verksamhets- och resultatplan, tillsättning av ordinarie tjänster, verksamhetsberättelse och beslut rörande budget och taxa.

Myndighetschef

För att leda och utveckla myndigheten finns en myndighetschef som hanterar frågor i den löpande verksamheten kring organisation, rekrytering, uppföljning, resursfördelning och aktuella uppdrag. Myndighetschefen avgör även de ärenden som ankommer på myndigheten och som inte ska avgöras av styrelsen, prövningsnämnden eller har delegerats till annan tjänsteman att avgöra. Myndighetschefen har budgetansvar för budgetmoment 84810 samt det övergripande ansvaret för hela myndighetens budget.

Laboratoriechef

Laboratoriechefen leder laboratoriets verksamhet och utvecklar verksamheten i samråd med myndighetschefen. Laboratoriechefen lämnar förslag till verksamhets- och resultatplan samt verksamhetsberättelse för laboratoriet till myndighetschefen.

Laboratoriechefen har budgetansvar för budgetmoment 84820 och fattar beslut om anskaffningar och ingående av avtal som endast berör laboratoriets budget och verksamhet. Laboratoriechefen tar årligen fram budgetförslag för laboratoriet i samråd med myndighetschefen.

Sektionschef

För myndighetens tillsyns- och prövningsverksamhet samt veterinärvården finns två sektionschefer. Sektionschefen leder och fördelar arbetet inom sin sektion i samråd med myndighetschefen. Sektionschefen fattar beslut på föredragning av tjänsteman inom respektive sektions förvaltningsområden förutom de ärenden som delegeras direkt till enskild tjänsteman att avgöra.

Ledningsgrupp

Ledningsgruppen består av myndighetschef, laboratoriechef, sektionschefer och myndighetsjurist. Ordförande är myndighetschefen. Ledningsgruppen behandlar frågor som rör myndighetens ledning och utveckling, resurser, utvärderar verksamheten samt planerar aktuella uppdrag. Gruppen sammanträder löpande varannan vecka under normala omständigheter.

Budget/Ekonomi

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten hade för 2021 en utgiftsbudget om 2 256 000 euro samt budgeterade inkomster om 574 000 euro. Laboratoriet hade för 2021 en utgiftsbudget om 936 000 euro samt budgeterade inkomster om 400 000 euro.

Utöver det fanns det fortsatt ett investeringsanslag på 93 000 euro gällande en uppdatering av datasystemet på laboratoriet.

Laboratoriet erhöll en tilläggsbudget om 14 000 euro för en ny laboratoriediskmaskin då en gammal sådan inte längre var möjlig att reparera. Det förekom en del politiska invändningar mot denna budgetanhållan men med det nuvarande systemet med ettåriga anslag finns det inte i den mycket strama budgeten utrymme för den typen av plötsliga kostnader. Laboratoriets budget belastades under 2021 dessutom av en tillfällig lönekostnad om ca 18 000 euro (motsvarande ca 2 % av laboratoriets budget) p.g.a. en retroaktiv utbetalning av erfarenhetstillägg.

Personalresurserna bestod vid miljö- och hälsoskyddsmyndigheten av 24 ordinarie tjänster och tre budgeterade tillfälliga tjänster. De tre tillfälliga tjänsterna innefattade en tillfällig miljöskyddsinspektör, en tillfällig veterinär på 80% gällande VHS-provtagningsprojektet samt en tillfällig veterinärassistent på 70%. Den tillfälliga tjänsten som miljöskyddsinspektör samt tjänsten som veterinärassistent ombildades under hösten till ordinarie tjänster.

En sommarextra inom vattenprovtagning och alkoholtillsyn, en sommarextra inom livsmedelstillsyn samt veterinärvård bistod myndigheten under den intensiva sommarperioden då ordinarie medarbetare hade semester.

Personalresurserna vid laboratoriet bestod av nio ordinarie tjänster samt som tidigare år en sommarextra vid vardera enheten. En 70 % analytikertjänst vakanshölls av besparingsskäl.

Alla anställningar vid myndigheten var inom ramen för avsatta medel eller möjliga utifrån deltid, partiell vårdledighet samt sjukskrivningar.

ÅMHM:s räkenskapsperiodens resultat år 2021.

Budget 84810 miljö- och hälsoskyddsmyndigheten, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020	Budget 2021	Utfall 2021
84810	Resultat	-1 559 000	-1 524 000	-1 674 000	-1 722 000	-1 682 000	-1 692 000
84820	Resultat	-475 000	-430 000	-470 000	-446 000	-536 000	-519 000
Totalt		-2 034 000	-1 954 000	-2 144 000	-2 176 000	-2 218 000	-2 211 000

Budgeten för miljö- och hälsoskyddsmyndigheten överskreds med 10 000 euro (0,6 %). Laboratoriet nådde sin resultatbudget med 17 000 euro (3,1 %) till godo. Den totala budgeten för hela myndigheten underskreds med 7 000 euro (0,3 %).

Inkomster

Inkomsterna för miljö- och hälsoskyddsmyndigheten kom 2021 till ca 41 % från veterinärvården, 24 % från provning och 35 % från tillsyn.

Cirka hälften av laboratoriets inkomster kommer från landskapsregeringens stora vattenövervakningsprogram som baseras på EU:s vattendirektiv och resten huvudsakligen från företag inom olika branscher.

ÅMHM:s inkomstmål och -utfall 2021.

Budget 84810 miljö- och hälsoskyddsmyndigheten, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020	Budget 2021	Utfall 2021
84810	Intäkter	616 000	504 000	585 000	507 000	574 000	560 000
84820	Intäkter	382 000	436 000	398 000	387 000	400 000	392 000
Totalt		998 000	940 000	983 000	886 000	974 000	953 000

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten underskred inkomstbudgeten med 2,5 % eller 14 000 euro år 2021. Myndigheten fakturerade landskapsregeringen motsvarande 42 300 euro kopplat till bekämpningen av IHN-viruset vilket även inkluderade personalkostnader. Dessa medel inkom till myndigheten som en intäkt men även utan denna intäkt hade det totala utfallet varit 518 137 euro för verksamhetens intäkter vilket är 11 003 euro mer än fjolårets utfall gällande avgiftsintäkter.

Budgeterade nivåer gällande miljö- och hälsoskyddsmyndighetens intäkter har kontinuerligt sänkts för att bättre avspegla förväntade intäkter utifrån det nya avgiftssystem som infördes 2018.

Laboratoriets intäktsbudget underskreds med 2 % eller 8 000 euro år 2021. Detta måste ses som ett tillfredsställande resultat under ett år med en pågående pandemi och visar att ÅMHM Laboratoriets insatser behövs och fortgår även i kristider. Intäkterna ökade något jämfört med 2020.

Jämfört med rekordåren 2018 – 2019 då laboratoriet hade många extrauppdrag ligger intäkterna för 2021 ca 4 – 10 % lägre men de ligger fortsättningsvis ca 7 % högre än 2017 och tidigare år.

Utgifter

Kostnaderna har generellt sett hållits inom budgetramen år 2021. Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten hade under året en längre vakans på grund av tjänstledighet samt en långtidssjukskrivning vilket resulterade i ett överskott gällande personalmedel på cirka 22 000 euro. Utgifter till följd av IHN och Varroa bekämpningen samt omhändertagandet av får och hästar under hösten gjorde att budgeten överskreds framförallt på kontot varutransporttjänster och provtagningstjänster.

Gällande laboratoriets utgifter var det främst personalkostnaderna som blev en utmaning med anledning av en stor retroaktiv löneutbetalning om 18 000 euro. Med en mycket stram hållning lyckades man ändå hålla totalbudgeten. Det högre utfallet jämfört med föregående år förklaras av att laboratoriet i budget 2021 erhållit extra medel för införskaffande av ersättande teknisk utrustning för 33 000 euro samt den ovan nämnda tilläggsbudgeten om 14 000 euro för en diskmaskin.

ÅMHM:s utgiftsbudget och utfall 2021.

Budget 84810 miljö- och hälsoskydds enheten, 84820 laboratoriet.

Budget	Konto	Budget 2019	Utfall 2019	Budget 2020	Utfall 2020	Budget 2021	Utfall 2021
84810	Utgifter	-2 175 000	-2 028 000	-2 259 000	-2 229 000	-2 256 000	-2 252 000
84820	Utgifter	-857 000	-866 000	-868 000	-831 000	-936 000	-912 000
Totalt		-3 032 000	-2 894 000	-3 127 000	-3 055 000	-3 192 000	-3 164 000

Miljö- och hälsoskydds enheten klarade utgiftsbudgeten med 4000 euro till godo. En summa om 50 000 euro överfördes till år 2022 från kontot experttjänster med anledning av en framskjuten extern utredning. Laboratoriet höll sin utgiftsbudget med 24 000 euro till godo.

Den totala utgiftsbudgeten för hela myndigheten underskreds med 28 000 euro.

Statistik över myndighetens ärenden

Nedan ses en sammanställning ur ärendehanteringsdatabasen över ärenden som inletts under åren 2014 - 2021.

I kolumnen ”Öppna ärenden” redovisas hur många ärenden som ackumulerat fortfarande är under handläggning vid årets slut.

Typ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Öppna ärenden 31.12.2021
Miljö tillstånd	17	10	14	15	29	15	17	21	42
Övriga prövningar	267	309	287	252	311	303	207	263	57
Tillsyns ärenden	173	251	173	181	176*	186	152	210	120
Registreringar	87	114	97	159	188	97	67	59	5
Kontrollprogram	261	216	231	213	211	182	173	160	168
Klagomåls ärenden	81	46	51	71	69	90	92	95	45

Som kan ses i ovanstående statistik har inkomna ärenden till myndigheten ökat mot föregående år på i princip samtliga poster. Klagomålsärenden och miljö tillståndsansökningar som båda är mycket arbetskrävande och kan ta lång tid att handlägga fortsätter att öka.

Övriga prövningar av vilka borrhingsansökningar, muddringar m.fl. är majoritet ökande igen 2021 jämfört med 2020 då de minskat kraftigt. Även antalet registrerade tillsyns ärenden ökade kraftigt jämfört med 2020. Båda tros vara en direkt effekt av coronapandemin.

Prövningstider:

Avgjorts inom tre veckor	
Totalt	Procent
159	65,4 %
Avgjorts inom sex veckor	
Totalt	Procent
199	81,9 %
Avgjorts inom tre månader	
Totalt	Procent
221	90,9 %

Självfinansieringsgrad

Hela myndigheten

	2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter	927 000	953 000	940 000	895 000	953 000
Utgifter	2 648 000	2 936 000	2 894 000	3 063 000	3 164 000
Självfinansiering	35,0 %	32,5 %	32,5 %	29%	30%

Laboratoriet

	2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter	369 000	412 000	436 000	387 000	392 000
Utgifter	787 000	874 000	866 000	833 000	912 000
Självfinansiering	47 %	47 %	50 %	46 %	43 %

Obs! I laboratoriets kostnader ingår Fastighetsverkets internhyra som 2021 var 17 400 euro. Utan internhyran är självförsörjningsgraden 54 %. Internhyran består till största delen av avskrivningar och räntor.

Veterinärvård

	2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter	230 000	220 000	215 000	243 000	231 000
Utgifter	616 000	539 000	527 000	622 000	639 000
Självfinansiering	37 %	41 %	41 %	39 %	36%

Miljö- och hälsoskydds enheten

	2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter	558 000	541 000	504 000	507 000	560 000
Utgifter	1 861 000	2 062 000	2 028 000	2 229 000	2 252 000
Självfinansiering	30 %	26 %	25 %	23 %	25%

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 2021

Nedan kommer en överskådlig bild över viktiga händelser samlade under den månad de inträffade under året.

Generellt kan även sägas att ÅMHM under det gångna året fortsatt med sitt arbete att öka allmänhetens kännedom om myndighetens uppdrag. Detta har bland annat lyfts genom medverkan i artikelserien som publicerades under sommaren där fyra medarbetare fick möjlighet att informera om sina arbetsuppgifter.

Vidare har även flera projektrapporter publicerats med mål att nå både verksamhetsutövare och allmänheten med information om genomförda projekt 2021. Den tid och arbete som myndigheten lägger ner på mediakontakt är något vi är övertygade om att vi får tillbaka i form av både ökad förståelse för uppdraget samt ökad samarbetsvilja med både verksamhetsutövare och privatpersoner.

Januari

Skärpta rekommendationer kring coronapandemin införs av THL	Ny telefonväxel i och med byte till Soluno	Myndigheten fortsätter prioriteringen av verksamhetssystemet
Facebooksida lanseras för miljö- och hälsoskyddsmyndigheten	Grupperna arbetar med övergången till ny serverstruktur	Rekrytering till tjänsten som ordinarie laboratorieanalytiker pågår

Februari

Rekommendation om distansarbete gäller fortfarande för dem som har möjlighet

Ny serverstruktur tas i bruk den 1 februari

En översyn gällande omfördelning av arbetsuppgifter vid miljö- och hälsoskydds enheten inleds

Styrelsen tar beslut om tillsättande av ordinarie laboratorieanalytiker

Styrelsen beslutar att inrätta en tillfällig miljöskyddsinspektörs tjänst som ordinarie

Finansiering saknas till inspektörstjänsten i budgeten och beslut tas därför att vakanshålla tjänsten som förvaltningssekreterare

Mars

Myndigheten vidtar endast akuta inspektioner under totalt tre veckor

ÅLR tar beslut om ett sparkrav på 2% minskning 2022, 1 % minskning 2023 samt 1 % minskning 2024

En omfördelning av arbetsuppgifter som berör 8 personer vid myndigheten presenteras

Syftet med omfördelningen är att arbetet med provning gällande mark- och bergtäkter kan utföras

April

Rekommendation om distansarbete gäller fortfarande

Finas granskar laboratoriets ackrediterade verksamhet vilket går bra

Arbetet med att ta fram individuella arbetsbeskrivningar påbörjas

Styrelsen fattar beslut om att ombilda tjänsten som förvaltningssekreterare till 80% som en del i myndighetens förslag att möta kommande inbesparingskrav.

Maj

Coronaläget stabiliseras

Ny sektionschef börjar i miljösektionen

Den smittsamma virusjukdomen IHN hos laxfiskar upptäcks på Åland

Tillsynen tar i slutet på maj ordentlig fart igen för att hinna göra så många inspektioner som möjligt under den period coronaläget är lugnare

Juni

Rekommendation om distansarbete upphör

Budgetarbete för 2022 inleds

Plan för införande av avvikelserapportering vid miljö- och hälsoskyddsområdet tas fram

Rekrytering gällande IHN-provtagare genomförs med blixstens hastighet

Veckovisa möten gällande IHN med Livsmedelsverket, ÅLR och ÅMHHM införs

Badvattenprovtagningen för året drar igång

Juli

I slutet av juli konstaterades samhällssmitta och deltavarianten på Åland vilket leder till att säkerhetsåtgärder återinförs

Rekrytering till tjänsten som förvaltningssekreterare samt ordinarie miljöskyddsinspektör påbörjas

Två fall av matförgiftning anmäls till myndigheten och hanteras skyndsamt

Augusti

Åland befinner sig i spridningsfasen och distansarbete rekommenderas igen

ÅMHHM får sitt första interna coronafall vilket leder till att totalt 3 personer försätts i karantän

THL ändrar sina rekommendationer till att karantän kan brytas med ett negativt coronatest den sjätte dagen och ett bröllop slipper ställas in

Sista handen läggs vid budgeten som innehåller ett inbesparingskrav på 2% samt taxa för 2022

Avlivningen av regnbågslax p.g.a IHN avslutas och totalt har 464 874 kg lax avlivats

Varroa upptäcks på Åland och kräver akuta provtagningsinsatser och närvaro vid destruering av bikupor ute i skärgården

Styrelsen fattar beslut om att anta budget- och taxaförslag för 2022

Styrelsen antar förslaget till uppdragsbeskrivning för extern utredning

En tjänstledighet inleds från hälsoskyddsområdet

September

Avvikelsesrapportering
införs vid miljö- och
hälsoskyddsområdet
(laboratoriet jobbar sedan tidigare
med metoden)

En kundundersökning
lanseras i sociala medier
och på vår hemsida

Tillsyn enligt
tillsynsplanen pågår
enligt plan

I takt med att
medarbetare blir
fullvaccinerade återgår
man till att arbeta på
plats igen

Oktober

Arbetet med att
uppdatera myndighetens
värdegrund påbörjas
genom en arbetsgrupp

Rekrytering till tjänsten
som ordinarie
veterinärassistent
påbörjas

Bergvärme installeras på
laboratoriet

En skrivelse gällande
tillsyn av socialvård på
Åland skickas till ÅLR

Nya fall av IHN-smitta
upptäcks på nya
fiskodlingsplatser

En
medarbetarundersökning
genomförs och visar på
hög trivsel men oro för
inbesparingskraven

Ett möte hålls med de privata veterinära aktörerna för att undersöka
möjligheten för dem att antingen ta över smådjursjouren helt eller
inleda någon typ av formaliserat samarbete kring akuta komplicerade
kirurgiska fall

November

Alla är tillbaka på kontoret på Norragatan och verksamheten är i full gång

Styrelsen fattar beslut om att ombilda tjänsten som veterinärsassistent till ordinarie, en tjänst som varit tillfällig i över 20 år!

Den första myndighetsdagen sedan pandemin bröt ut anordnas den 19 november

Sjuk- och VAB frånvaro slår i taket under hösten

Styrelsen fattar beslut om att anta offerten från WSP gällande miljödelen och Envirovet gällande den veterinära delen

Nya tullregler ställer till det för laboratoriet och tar både tid och resurser i anspråk

Myndigheten anhåller om att överflytta 50 000 euro för genomförande av de externa utredningarna till år 2022 då dessa försenats

En sjukskrivning och en tjänstledighet tillkommer i miljögruppen. Förvaltningssekreteraren börjar sin tjänst inom myndigheten.

Ny alkohollag antas på Åland den 1 november

December

Styrelsen antar myndighetens verksamhets- och resultatplan för 2022

Laboratoriet gör sig redo inför att det nya datasystemet LabVantage ska tas i bruk i januari 2022

LR fattar beslut om myndighetens avgifter för 2022

Vi blir medvetna om att det ligger ett lagförslag i lagtinget gällande att ÅMHHM ska bli marknadskontrollmyndighet för tobak och elektronik samt farliga ämnen i elektroniska produkter

Uppföljning av övergripande målsättningar 2021

Utöver de specifika målsättningarna inom sektionerna hade myndigheten ett antal övergripande målsättningar för 2021.

- *Antalet öppna ärenden ska minska och handläggningstiderna kortas.*

Handläggningstiderna skiljer sig väldigt mycket beroende på verksamhetsområde men det är ett generellt mål att hålla dem så korta som möjligt. På grund av resursbrist är handläggningstiderna fortsatt långa gällande framförallt utfärdande av miljötillstånd. Dock har antalet öppna ärenden minskat från 50 till 42 stycken jämfört med samma tidpunkt förra året. Den nya hemsidan har även gett utökade möjligheter till att hitta information och att sköta sina ärenden digitalt eller via e-tjänster vilket innebär en effektivisering. I slutet av 2021 utökades antalet e-tjänster med sju stycken.

- *Fortsätta kartlägga och dokumentera våra förvaltningsprocesser och andra rutiner i ett verksamhetssystem.*

Mjukvaran Visio togs i bruk och resurser avsattes under året att arbeta aktivt med att ta fram processflöden för olika typer av ärenden. Arbetet har nu kommit till ett praktiskt stadium och det tillkommer kontinuerligt nya flöden och rutiner.

- *En ny struktur på den gemensamma servern tas i bruk.*

Genomfördes enligt plan den 1 februari 2021.

- *Under kvartal 1 slutförs myndighetens arkivplan.*

Arbetet är påbörjat och en arbetsgrupp har träffats kontinuerligt under året. Den nya arkivplanen kommer att innebära strukturella förändringar i ärendehanteringssystemet som behöver testas. Ärendesystemet har under det senaste året innehållit en bugg som förhindrar stora delar av dessa förändringar. Det fortsatta arbetet är nu lagt på is i väntan på en uppdatering av ärendehanteringssystemet.

- *Ge medarbetarna förutsättningar för egen uppföljning av det egna arbetsflödet samt regelbundna individuella avstämningar med närmaste chef.*

Sedan maj i år har alla grupper vid miljö- och hälsoskydds enheten en egen sektionschef som arbetar aktivt med individuella avstämningar, medarbetarsamtal och gruppmöten.

- *Efterfråga tydlighet eller revidering gällande lagstiftningen inom flera verksamhetsområden och lägga upp strategier för det arbetet.*

Myndigheten har under året arbetat med bland annat att driva frågan gällande avsaknaden av veterinärvårdslag på Åland samt den bristande djurskyddslagen.

Myndigheten har även lyft problematiken gällande kravet på revidering av miljötillstånd vilken om det skulle försvinna skulle förenkla arbetet både för verksamhetsutövare samt internt.

Myndigheten har lämnat in begäran om utlåtanden inom området tänker för att få klarhet i hur man kan komma vidare med de tillståndsbeslut som är aktuella.

Myndigheten har lämnat in en skrivelse till ÅLR gällande behörighetsfördelningen gällande tillsyn av Socialvård på Åland som anses vara ineffektiv och icke ändamålsenlig.

- *Implementera den nya organisationsstrukturen och tydliggöra ansvar och roller.*

Organisationen är på plats och bemanning finns på samtliga nyckelpositioner. Det finns inte några interna frågetecken gällande ansvar och roller då dessa beskrivs i flera av våra styrdokument. En revidering av myndighetens arbetsordning planeras.

- *Medarbetarnas välmående har hög prioritet inom myndigheten och därför fortsätter det proaktiva arbetet mellan arbetarskydd och ledning.*

Arbetarskyddskommissionen har haft fyra möten under året och har en löpande dialog däremellan vid behov. Det har varit en utmaning att under långa tider med distansarbete ha översikt över välmående på individuell nivå för cheferna. Den årliga medarbetarundersökningen visar en hög trivsel med

kollegor och chefer generellt. Den visade dock på en oro för kommande inbesparingskrav kopplade till den egna arbetsbelastningen.

- *Alla medarbetare ska ha ett medarbetarsamtal under året med sin närmaste chef.*

Uppfyllt.

- *Fortsätta arbetet med att vara en informativ myndighet genom att möta allmänheten och andra intressenter i fler forum. Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten lanserar och utvecklar en Facebooksida.*

Uppfyllt.

- *Myndigheten kommer även att arbeta för en mer enhetlig tillsynspraxis i samma anda som det riksomfattande tillsynsprogrammet för miljö- och hälsoskyddet (2020 – 2024) där temat är enhetlig tillsyn och enhetligt samarbete.*

Arbetet med verksamhetssystemet lyfter på ett föredömligt sätt fram områden där man internt behöver arbeta för en bättre samsyn och praxis.

- *Laboratoriet upprätthåller nuvarande service och ackreditering med befintlig personal trots ökad arbetsmängd.*

Uppfyllt.

- *Intrimning av det nya datasystemet som tas i bruk den 1.1 2021 på laboratoriet.*

Ej uppfyllt med anledning av försenade leveranser från leverantören. Starten sköts fram till den 3.1.2022.

Miljö – tillsyn och prövning

Bakgrund

Förutsättningarna för att kunna uppfylla de uppsatta målen för 2021 under coronapandemin var för miljösektionen liksom för övriga myndigheten utmanande. Miljösektionen påverkades även av att sektionschefstjänsten tillsattes först i maj med en ordinarie tjänsteman.

Under året bedrev sektionen utöver tillsyn och prövning flera projekt och utvecklingsarbeten. Ett större projekt som utfördes under hösten var tillsyn på Ålands badstränder som resulterade i flertalet förelägganden samt en rapport som bidrog till stort mediaintresse.

Miljösektionen arbetade fram nya eller uppdaterade rutiner för eldning av avfall och muddringsklagomål i ett verksamhetssystem samt tog fram en e-tjänst för ansökan om muddring och utfyllnad.

Miljösektionen jobbade även med arbetsbeskrivningar för alla tjänster i samband med en större omfördelning av arbetsuppgifter i gruppen under vår-höst.

Medarbetare i sektionen vidareutbildade sig inom områdena ”Myndighetsperson och förvaltning”, ”Offentlighetslagen”, ”Dricksvatten, kustvattendag” med flera.

Sammanfattning tillsyn

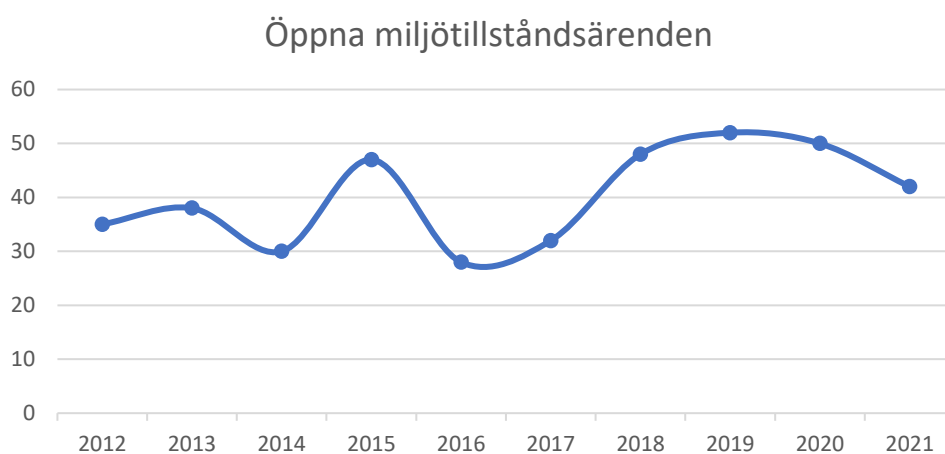
Miljösektionen har till stora delar uppfyllt tillsynsmålet för 2021. Under året utfördes 114 inspektioner inklusive uppföljande inspektioner. Enligt tillsynsplanen var 108 inspektioner planerade men på grund av sjukskrivning, omprioritering och påverkan av coronapandemin utfördes 75 inspektioner. En medarbetare som tidigare endast arbetat med tillsyn fick överta uppgifter gällande prövning av miljötillstånd för fiskodling. Ett större område med flera aktuella ärenden att hantera och läsa in sig på och viss tillsyn fick då prioriteras bort eller skjutas fram. En del tid lades på att delta i remissarbete gällande nya fartygsavfallslagen.

Sammanlagt inkom 12 klagomålsärenden till miljösektionen under 2021 varav 21 inspektioner utfördes för att följa upp dessa.

Sammanfattning prövning

Mycket tid lades på att börja handlägga inkomna prövningsärenden gällande täktverksamhet och det första beslutet fattades i december. Man arbetade under hösten även med delegeringsordningen gentemot Prövningsnämnden, vem som beslutar i sak samt vilka ärenden ska delges nämnden för kännedom.

Statistik

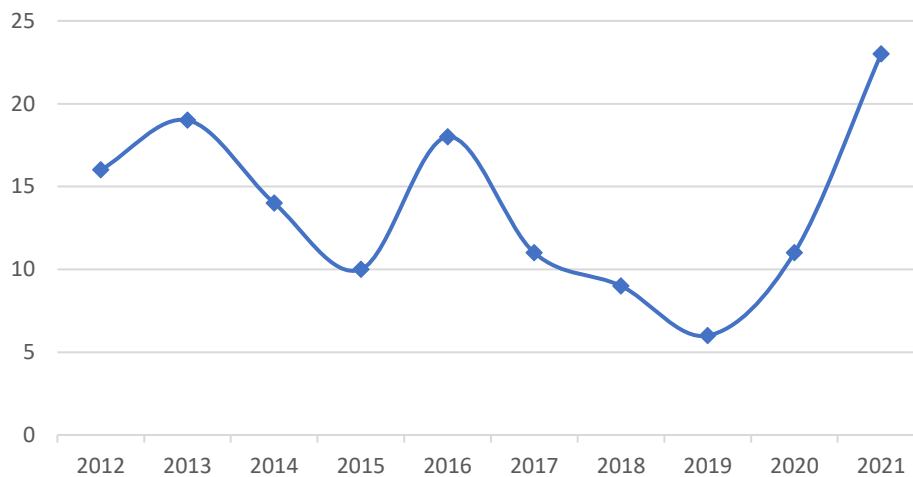

Vid årets slut hade myndigheten 42 öppna miljötillståndsärenden vilket är lägre än de tre föregående åren då öppna ärenden legat stadigt på ca 50 stycken.

Under 2021 inkom 21 ansökningar gällande miljötillstånd till myndigheten varav 6 utgjorde ansökningar om nya tillstånd, 2 ansökte om förnyanden av tillstånd och 13 ansökningar rörde revideringar av tillståndsvillkor.

Avgjorda miljötilståndsärenden

Sammanlagt avgjordes 23 miljötilståndsärenden under 2021 jämfört med 11 under 2020. Majoriteten av ärenden utgjorde revidering av villkor för fiskodlingar och därefter utgjordes näst största kategorin av vattenbyggnationsärenden. Andra ärenden som beslutats var t ex djurgård, bränslelagring, livsmedelsindustri och vattenuttag.

Totalt har myndigheten tagit 167 miljögranskningsbeslut under året. Antalet miljögranskningsbeslut är ungefär 20% fler än föregående år.

Social- och hälsovård

Bakgrund

ÅMHH är tillsynsmyndighet för offentlig socialvård inklusive barnomsorg, inom landskapets lagstiftningsbehörighet. ÅMHH är även tillstånds-, och tillsynsmyndighet för privat socialservice samt tillsynsmyndighet för offentlig hälso- och sjukvård på Åland, exklusive yrkesutövning. Två inspektörer arbetar med tillsyn inom socialvård och hälso- och sjukvård.

År 2021 präglades av anpassning till nya tillsynsuppgifter och ett mera proaktivt arbetssätt som föranleddes av nya socialvårdslagar som trädde i kraft den 1 januari 2021 samt övergången till Kommunernas socialtjänst (KST) som inledde sitt arbete vid samma tidpunkt.

Tillsynen under år 2021 har delvis förverkligats enligt målsättningen i verksamhets- och resultatplanen. Till de tydligaste avvikelserna hör att planerade fysiska inspektioner vid specialomsorgens boendeenheter och tillsynsprojekt inom barnomsorgen samt barnskyddet inte har förverkligats. En direkt bidragande orsak till detta är coronapandemin som har begränsat möjligheterna till planerade fysiska inspektioner. Därtill kan nämnas att arbetet med anmälningspliktig privat socialservice har tagit mera tid än beräknat pga. arbetets komplexitet och att antalet privata anmälningspliktiga verksamhetsutövare har varit större än under tidigare år (se nedan).

En betydande del av verksamheten har under året präglats av system- och verksamhetsutveckling. Anvisningar och blanketter har utarbetats gällande privat anmälningspliktig socialservice där ÅMHH är registerförande myndighet. Arbetet har krävt omfattande dialog med KST och andra aktörer såsom landskapsregeringen, Datainspektionen, regionförvaltningsverken och Valvira. Vidare kan nämnas att ÅMHH har tillställt landskapsregeringen förslag till övertagande av tillsynsuppgifter inom socialvården som hör till rikets behörighet och i dagsläget utförs av Statens ämbetsverk, såsom administrativa ingrepp i den personliga friheten.

Under året har social- och hälsovårdsområdet fått en hel del uppmärksamhet i media i form av åtminstone 15 olika artiklar och program. Mediebevakningen har framförallt handlat om äldreomsorgen och Trobergshemmet.

Sammanfattning Socialvård

ÅMHH har avbrutit en ansökan gällande tillståndspliktig privat socialservice pga. att nödvändiga handlingar inte har inkommit och därtill granskat att en verksamhetsutövare har fullgjort sina skyldigheter i samband med avslutande av tillståndspliktig privat socialservice. Fyra olika ärenden från två verksamhetsutövare om privat anmälningspliktig socialservice registrerades hos

ÅMHHM under året. Ett ärende gällde rikets behörighet och överfördes till Statens ämbetsverk. Granskning av hur lagstadgade handläggningstider av utkomststöd har iakttagits genomfördes under oktober månad. För första gången var Kommunernas socialtjänst (KST) tillsynsobjekt istället för enskilda kommuner. Inga lagstridigheter kunde konstateras. ÅMHHM har även under året inlett undersökning av hur lagstadgade handläggningstider inom barnskyddet efterlevs av KST. Granskningsperiod är oktober 2021-mars 2022.

På motsvarande sätt som under 2020 genomförde ÅMHHM tillsammans med Statens ämbetsverk en granskning av självbestämmanderätten inom specialomsorgens boendeenheter. Inga lagstridigheter kunde konstateras.

Fyra tillsynsprojekt har initierats under året utgående från uppgifter om missnöje som har framförs av Ålands klientombudsman eller av uppgiftslämnare som önskat vara anonyma. Genom tillsynsprojekten har ÅMHHM granskat tillgången på dygnet-runt socialjour, organiseringen av färdtjänst samt kriterier för organisering av privat fritidshemsverksamhet. Tillsynsprojekten utmynnade i att verksamhetsutövaren på eget initiativ under granskningstiden ordnade verksamheten på sätt som ÅMHHM ansåg vara mest ändamålsenligt och lagenligt (socialjour, färdtjänst) eller ämnade avstå från att fortsätta med verksamhet som ÅMHHM konstaterade att inte uppfyllde lagkrav (fritidshem).

Gällande klagomålsbehandling inom socialvården kan konstateras att två klagomål inom barnskyddet har hanterats, varav det ena var överfört från Riksdagens justitieombudsman (JO). Ett klagomål har överförts för behandling till Ålands landskapsregering respektive Datainspektionen. Ytterligare kan konstateras att en så kallad "Lex Sarah" anmälan har överförts för behandling till Statens ämbetsverk.

Därtill avgav tillsynsmyndigheten utlåtande på begäran till JO med anledning av tidigare klagomålsärende till JO inom barnskyddet.

Äldreomsorgen har som tidigare nämnts diskuterats flitigt i media under året. Mediabevakningen har främst rört stadens äldreomsorg. Parallellt med mediabevakningen mottog ÅMHHM flera samtal om oro över stadens äldreomsorg från anhöriga, vårdpersonal och stadens förtroendevalda. Dessa samtal i kombination med ett större reportage i en lokaltidning medförde att ÅMHHM initierade ett tillsynsärende gällande vårdkvalitet och personalens antal och utbildning.

I september initierade ÅMHHM det första webbaserade tillsynsprojektet riktat mot kommunal äldreomsorg. Tillsynsprojektet gick under namnet "Äldreomsorg 2021" med syfte att belysa hur de enskilda kommunerna efterlever bestämmelserna i

socialvårdslagen och äldrelagen om egenkontroll, personalens anmälningsskyldighet och offentliggörandet av väntetider till äldreomsorgstjänster. Samtliga kommuner hade påbörjat arbetet med egenkontrollplanen som ska innehålla anmälningsskyldigheten men endast en kommun hade en färdig och offentliggjord plan.

ÅMHHM tog emot tre klagomål gällande äldreomsorgen under 2021. Ett av klagomålen berörde smittskydd och överfördes till Ålands landskapsregering. Det andra klagomålet överförde ÅMHHM till kommunen att där behandlas som ett anmärkningsärende. Det tredje klagomålet behandlades av ÅMHHM och gällde kommunens rutiner för trygghetslarm.

Sammanfattning Hälso- och sjukvård

Tre klagomål inkom mot Ålands hälso- och sjukvård under år 2021. Två av klagomålen behandlades av både ÅMHHM och landskapsregeringen på grund av delade behörigheter. Det ena klagomålet gällde prehospital ambulanssjukvård och det andra riktades mot kvalitetsrutiner inom psykiatriska kliniken vid ÅHS. Ett klagomål avslutades av klaganden själv före ÅMHHM behandlat och fattat beslut i ärendet. ÅMHHM har under året emottagit flertalet samtal gällande smittskydd och coronapandemin och hänvisat samtliga att kontakta smittskyddet vid landskapsregeringen.

Livsmedel, hälsoskydd, alkohol och tobak

Livsmedel

Pandemin påverkade fortsatt livsmedelskontrollen även under 2021. Under året var Tallship race inplanerat och i samband med detta evenemang skulle det serveras en hel del mat. Livsmedelskontrollen deltog i förberedelserna men epidemin gjorde att det blev ett betydligt mindre event i slutändan.

Många verksamhetsutövare hade svårt att planera försäljningen och osäkerheten var stor. Industriell tillverkning och butiksförsäljning gick fortsatt bra medan vissa serveringar hade en ojämn försäljning. Då det var viktigt att sjukvården inte belastades av arbete orsakade av felaktig hantering av livsmedel fortsatte tillsynen, med avvägning mellan risk och nytta. Rutinen under 2021 var fortsatt sådan att inspektionerna föranmälades och andningsskydd användes under vårens inspektioner.

Det projekt med ytrenhetsprovtagning med ATP mätare som inleddes år 2020 fortsatte år 2021. Sammanlagt 37 restauranger och kaféer provtogs. År 2021 utökades även provtagningen till att omfatta centralkök.

Butiksmald köttfärs testades vid 6 försäljningsställen efter E.coli och aeoroba mikroorganismer. Tre frukt/grönsaker testades för kontroll av rester av bekämpningsmedel. Myndigheten deltog även i ett av svenska Livsmedelsverket samordnat kontrollprojekt av metaller och mykotoxiner i mjöl. Alla tester visade tillfredställande resultat.

På konsumentinitiativ följdes även märkningen av honung upp. Flertalet åländska honungsproducenter fick ändra etiketteringen till att omfatta informationen att barn under ett år inte ska äta honung.

Totalt fyra misstänkta matförgiftningar anmälades till ÅMHHM under år 2021. Tre av dessa utreddes med provtagning på misstänkta livsmedel. I ett av fallen erhöll livsmedlet otillfredsställande halter av Enterobacteriaceae. Då de insjuknade ej provtogs i utredningen gick orsaken till matförgiftningen inte att bekräfta. I privat hushåll misstänktes ett utbrott av solaninförgiftning.

Bakgrund

Åland har fler livsmedelsföretagare per invånare än de flesta andra platser. Det beror dels på turismnäringen, dels på god tillgång av livsmedel från jord och vattenbruk. I dag finns 484 aktiva livsmedelsobjekt som har gjort anmälan enligt livsmedelslagen och 22 godkända anläggningar.

Till de anmälda hör bland annat:

- offentlig livsmedelsverksamhet som skolbespisning, daghem, äldreboenden, centralkök.
- näringsidkare som bedriver servering i anslutning till hotell, restauranger, butiker, bagerier, caféer.
- industriella tillverkare av livsmedel varav en del har försäljning utanför Åland (ej tillverkning av animaliska livsmedel).

Till de anmälda livsmedelsobjekten hör även tillverkare av produkter som kommer i kontakt med livsmedel, importörer, lager och livsmedelstransporter. Marknadsförsäljare, primärproducenter och under året avslutade verksamheter är inte räknade i ovanstående siffra.

Anläggningar som producerar animaliska livsmedel kräver godkännande. Till dessa hör alla kött-, fisk- och mjölk-anläggningar t.ex. slakterier och mejerier.

Sammanfattning tillsyn

Under 2021 planerades 242 inspektioner på anmälda livsmedelsobjekt enligt tillsynsplanen varav 147 utfördes. Under året har även 25 ladugårdar där det produceras mjölk inspekterats.

Under året inkom 26 nya anmälningar om livsmedelsverksamhet. En ansökan om godkännande inkom under året. Inspektion av nystartade verksamheter har prioriterats. I regel inspekteras nyanmälda verksamheter inom tre månader. I vissa fall sker även syn på plats under byggnation innan uppstart. Besvarade frågor om uppstart av livsmedelsföretag, regler vid hantering av livsmedel och olika farhågor från allmänheten med mera har inte redovisats här men är en betydande del av arbetet. För att minska arbetsbördan är det viktigt att aktuell information finns tillgänglig på myndighetens hemsida.

Måluppfyllnaden för året uppgår till 61% av de planlagda inspektionerna av anmälda objekt. Nedstängning av samhället i samband med coronapandemin har gjort att färre inspektioner kunnat utföras. Vissa verksamheter inom till exempel åldringsvården hade inte något tillsynsbesök på grund av risken för smittspridning. Många serveringar var även nedstängda under delar av året.

En annan bidragande faktor var en längre sjukskriving vilket gav ett resurstapp inom livsmedelskontrollen. Myndigheten har under kortare tid än 6 månader anställt inspektör för livsmedelskontroll under sommaren och hösten.

Alkohol

Åland har fler serveringstillstånd per invånare än många andra platser och kan jämföras med stora säsongintensiva orter såsom Gotland och Åre. Antalet permanenta serveringstillstånd på Åland är cirka 130 och antalet anmälda passagerarfartyg är 13.

Alkoholtillsynen består av förebyggande, inre samt yttre tillsyn. Den förebyggande tillsynen sker genom information, rådgivning och dialog med näringsidkare samt samverkan med krögare, myndigheter och andra berörda.

Den nya alkohollagstiftningen, som trädde i kraft på Åland den 1.11.2021, lägger stor vikt vid att tillståndshavaren identifierar risker och tar ansvar för sin verksamhet genom att utarbetat en skriftlig plan för egenkontroll. Vid ÅMHHM:s tillsyn kommer genomgång och handledning i arbetet med egenkontrollen att prioriteras.

Sammanfattning

Det första halvåret år 2021 präglades av förberedelser kring alla de uppgifter som den helt nya alkohollagen skulle medföra för ÅMHHM och tillståndshavarna. Aviserat var att lagstiftningen skulle träda i kraft till sommaren 2021 och den antogs slutligt av lagtinget den 26 april 2021. ÅMHHM förberedde sig efter bästa förmåga för ett ikraftträdande till eller under sommaren så att viktigt informationsmaterial samt nödvändiga blanketter skulle finnas för distribution då lagstiftningen väl trädde i kraft. På grund av att Högsta domstolen förordnade en § i landskapslagen om tillämpning på Åland av alkohollagen att förfalla så trädde lagstiftningen slutligen inte i kraft förrän den 1.11.2021. Eftersom ikraftträdandet blev fördröjt tog ÅMHHM tillfället i akt att göra om blanketterna till digitala e-tjänster. Dessa tjänster är helt nya då motsvarande e-tjänster ännu inte erbjuds inom rikets alkoholförvaltning. I samband med att den nya lagstiftningen skulle träda i kraft samlades den viktigaste informationen rörande de förestående ändringarna och de ändrade tillståndsnumren i ett brev som skickades till alla tillståndshavare. Informationen på ÅMHHM:s hemsida förnyades i sin helhet och nya mallar samt handlägningsrutiner har utarbetats.

Under vintern/våren pågick även förberedelserna inför Tall Ships Race som skulle gå av stapeln i Mariehamn i juli 2021. På grund av evenemangets storlek och speciella karaktär fanns det många frågor om det praktiska genomförandet i förhållande till gällande alkohollag som behövde utredas och flera serveringstillstånd beviljades inför evenemanget som sedermera ersattes av den mindre lokala motsvarigheten Sail Åland.

Antalet beviljade serveringstillstånd var under året 34 och ändring av befintligt tillstånd uppgick till 33. Antalet påföljder enligt alkohollagen som gavs under året var 2 och 4 ärenden avskrevs.

De rådande restriktionerna på grund av coronapandemin påverkade även detta år den yttre tillsynen då serveringsställena fortsatt hade begränsningar i sin verksamhet. På försommaren då restriktionerna successivt lättade upp återupptogs tillsynen och i mitten på oktober kunde även nattklubbarna öppna igen. Totalt utfördes 45 fysiska inspektioner under år 2021.

Tobak

Nuvarande inspektör övertog i september 2021 området tobak. Under hösten har listan för återförsäljare som är registrerade i Vision uppdaterats. Hemsidan är uppdaterad med uppgifter om tobakslagstiftning på Åland samt förordningen om tobak och relaterade produkter vilken trädde i kraft 01.11.2021.

Ett klagomålsärende mot misstänkt försäljning av mentolcigarretter har under året inkommit och hanterats av ÅMHM.

EU:s spårbarhetskrav trädde i kraft 20.5.2020 och det är ännu oklart hur systemet ska fungera i alla led och övervakas i praktiken. Distributörer måste ha egna ID-koder för att kunna sälja tobaksprodukter. Det har varit en hel del förfrågningar om det under året. Dessa koder ges av en extern part.

Sammanfattning tillsyn och prövning

Omställning, inläsning och planering för att komma igång med fysiska inspektioner till försäljningsställen av tobak utfördes under hösten. Myndigheten har totalt 58 aktiva objekt i tobaksregistret. Under 2021 inkom två anmälningar om försäljning av tobaksprodukter medan tre verksamheter meddelat att de slutat sälja tobaksprodukter.

Ett politiskt beslut fattades i början av året om revidering av myndighetens taxa gällande årsavgiften för tobaksförsäljning som justerades från 500 euro till 100 euro.

Hälsoskydd

Hälsoskyddsverksamheten gällande offentliga lokaler innehåller verksamheter såsom skolor, daghem, effektiverade servicelokaler, behandlingslokaler med hög risk och idrottsanläggningar. Faktorer inom hygien och inomhusluft ses över enligt hälsoskyddslagen.

Inom konsument säkerhetslagen görs inte någon aktiv tillsyn utan myndigheten agerar reaktivt vid inkomna klagomål. Vid olyckshändelser utreds orsaken och rutinerna ses över, till exempel att säkerhetsdokument finns tillgängliga.

Hälsoskyddslagen reglerar även tillsyn gällande hushållsvattenverk, simbassänger, badstränder med flera.

Sammanfattning offentliga lokaler

Inom hälsoskyddsområdet genomfördes de flesta planerade inspektioner 2021. Den inspektör som länge ansvarat för området blev tjänstledig efter sommaren och avslutade sedan sin tjänst. Vakansen fylldes under hösten tillfälligt på 60-80%.

Under 2021 inkom 6 anmälningar om inledande av verksamhet enligt hälsoskyddslagen. Av dessa 6 verksamheter var 2 inkvarteringar, 3 behandlingslokaler och 1 daghem.

Totalt inspekterades 20 offentliga lokaler inom ramen för den regelbundna tillsynen. Det rörde sig om 8 skolor, 7 daghem, 3 fritidslokaler och 1 serviceboende.

Under året behandlade myndigheten 2 klagomålsärenden inom hälsoskyddsområdet.

Veterinär verksamhet

Bakgrund

Myndigheten upprätthåller 24-timmars-veterinärjour för alla tamdjur i landskapet Åland. Veterinärerna vidareutbildar sig vid möjlighet för att upprätthålla kompetensen för jouten. Dagtid bedrivs veterinärsjukvård på fält samt smådjursjukvård på klinik i ganska liten omfattning.

I fältverksamheten ingår även en betydande del förebyggande hälsovård hos nötkreatur på besättningsnivå.

Myndigheten bedriver klagomåls- och urvalsbaserad djurskyddstillsyn och tillsyn samt provtagningar i samband med EU:s stödövervakning. Varje veterinär på myndigheten kan ta emot en akut djurskyddsanmälan och bedöma allvarlighetsgraden.

Besiktning av djur före och efter slakt samt provtagning och administration kopplat till detta utförs av myndigheten. Tillsyn på livsmedelsindustrier, till exempel godkända anläggningar som slaktar djur eller förädlar kött/fisk har bedrivits i den omfattning som varit möjlig med befintliga resurser.

Myndigheten utför de uppgifter som enligt rikslagstiftningen om bekämpande av smittsamma djursjukdomar ligger på kommunal nivå.

Myndigheten utför inspektioner och salmonellakontroller hos alla stora och små äggproducenter.

TSE-provtagning (allvarlig sjukdom hos idisslare) utförs i den utsträckning som krävs.

Myndighetens veterinärer utför fiskhälsotillsynen, dvs. inspektioner och provtagningar enligt tillsynsplanen.

Djurskyddstillsyn

Djurskyddstillsyn utförs i dagsläget av en veterinär på 80%, akuta ärenden hanteras av övriga kollegor om djurskyddsveterinären är frånvarande. Målen för handläggningstiderna uppnås för det mesta, fördröjningar kan förekomma om flera anmälningar kommer in med kort intervall eller under ledigheter och de hanteras då i brådskande ordning.

Under restriktionerna på grund av coronapandemin har flera inspektioner utförts på distans (telefonsamtal) där det ansågs vara försvarbart. Uppföljningar och mindre brådskande inspektioner som inte kunnat utföras på distans blev fördröjda med stor arbetsbörda som följd, när inspektionerna fick återupptas. Detta i

samband med ett stadigt ökande antal inkomna anmälningar ledde till anställning av en djurskyddskontrollant på timbasis. Djurskyddskontrollanten utförde enklare inspektioner och uppföljningar på egen hand. Protokollskrivning utfördes i samarbete med djurskyddsveterinären och beslut fattas endast av djurskyddsveterinären. Djurskyddsveterinären samarbetar även med lantbruksinspektörerna vid Statens Ämbetsverk.

Under 2021 inkom 61 djurskyddsärenden (jämfört med 47 år 2020). Sammanlagt har 118 djurskyddsinspektioner gällande klagomål gjorts, vilket är något mer än 2020. Antalet skulle dock varit högre om inte coronapandemins restriktioner periodvis påverkat möjligheten till fysiska inspektioner. I 75% av ärendena fattades ett beslut inom tre månader.

Nio öppna ärenden från 2021 fördes över till 2022, det handlar om ärenden som antingen inkom under november/december 2021 eller där det finns långvariga brister vars åtgärder behöver följas upp under en längre tid.

Arbetet påverkades i hög utsträckning av ett mycket arbetskrävande djurskyddsärende där sex hästar omhändertogs akut under hösten. Även en mindre flock med får omhändertogs akut under hösten.

Inspektion av anmälningspliktiga verksamheter påbörjades under 2021 och ett flertal ridskolor samt andra hästverksamheter inspekterades. Inspektionerna hos de anmälningspliktiga verksamheterna har gått mycket smidigt och snabbt när det väl funnits tid för att göra dessa. Checklistorna som utarbetades under 2020 har visat sig vara mycket effektiva vid dessa planlagda kontroller.

Upprättande av ett register över djurtransportörer har inte prioriterats under 2021 och det är ytterst tveksamt om det finns tid för detta även under 2022.

Salmonella

Registret över hållare av fjäderfä uppdateras kontinuerligt hos ÅMHHM. Registret innehåller både stor- och småskaliga äggproducenter samt övriga fjäderfåhållare. Inspektioner av de småskaliga görs enligt planen. Flera småskaliga producenter har lagt ner sin verksamhet på grund av kostnaderna för att vara med i salmonellaprogrammet.

Veterinärvård

Under 2021 har man i den kliniska verksamheten fortsatt arbeta på ett så smittsäkert sätt som möjligt. Detta genom att försöka hålla avstånd, boka smådjurspatienter med lite längre tid mellan varje patient samt använda visir/munskydd då dessa rekommendationer var ikraft.

Två tjänster på vardera 80% och en veterinärassistent på 100% skötte fältarbete samt administration och löpande uppgifter på smådjurskliniken Zoodiaken. Det förebyggande hälsovårdsarbetet fortgick och tre fårgårdar anslöt sig till ett hälsoprogram under 2021, intresse finns även hos fler att ansluta sig.

Under 2021 ändrades och uppdaterades det europeiska handelsprogrammet Traces för djur och djurprodukter. Detta medförde mycket merarbete för fältveterinärerna att sätta sig in i hur det fungerar och hur det ska användas då ingen skolning i programmet kunde erbjudas på svenska. Dessutom saknades vid tidpunkten för införandet av det nya programmet en ansvarig landskapsveterinär.

I mitten av juli upptäcktes biparasiten varroakvalster på en bigård på Brändö. Eftersom Åland tillsammans med Island länge varit de enda områdena med varroafri status i Europa var det mycket brådskande att kartlägga spridningen av kvalstren för att begränsa spridningen till andra bigårdar. En plan gjordes upp i samarbete med Ålands Landskapsregering samt Livsmedelsverket och fem bigårdar på Brändö och Kumlinge provtogs månatligen och ytterligare en smittad bigård hittades. Av de smittade bigårdarna valde en att sälja sina tre samhällen till fasta Finland där varroakvalster förekommer och den andra bigården fick föreläggande om att destruera sina tio samhällen. Destruktionen av samhällen utfördes under övervakning av officiell veterinär från ÅMHM.

Fältveterinärerna deltog under 2021 i några digitala föreläsningar. Teman för dessa föreläsningar var kalciumbalans hos mjölkkor inför kalvning, klövhälsa hos kor samt att bygga djurstallar med djurvälstånd i fokus.

Totala antalet djur (både stora och små) som behandlats var 2243, av dessa var 719 jourfall.

Tillsyn över livsmedelsanläggningar, fisk

På anläggningar som hanterar fisk utfördes 21 inspektioner. I samband med inspektionerna upptäcktes 18 lindriga avvikelser som inte direkt påverkar livsmedelssäkerheten samt 12 allvarligare brister som krävde åtgärder. Godkännandet reviderades för två anläggningar och en ny tillkom. Mycket arbete lades på att utarbeta rutiner för export till Kina. Tillsynen försvårades av restriktioner till följd av rådande pandemi samt utbrott av allvarlig smittsam sjukdom i fiskodlingarna.

Fiskhälsoövervakning

År 2021 innebar en stor utmaning inom detta område då det under maj månad kom besked om att man hittat det smittsamma IHN-viruset på flera odlingar i Danmark och att fisk från en sådan odling hade importerats till två åländska odlingar i Föglö (inom samma företag). En restriktionszon upprättades omedelbart och efter provtagning och utredning av dessa odlingar konstaterades att de åländska odlingarna också var positiva för IHN-virus. En fullskalig bekämpning av en ny smittsam virussjukdom drog därmed i gång.

Under ledning av Livsmedelsverket började en nationell arbetsgrupp, bestående av representanter från Livsmedelsverket, Jord och Skogsbruksministeriet, Ålands landskapsregering (Miljöbyrån) samt ÅMHHM, att jobba med hanteringen av situationen. För ÅMHHM innebar det inledningsvis ett stort arbete med framförallt utredningar och provtagningar av de odlingar som finns inom restriktionszonen eller i närheten av den, samt att bistå med kunskap och information om de lokala förutsättningarna.

Det uppstod flera utmaningar under arbetets gång, men en central utmaning som återkom under hela året var logistiken i samband med att skicka prover till Livsmedelsverket i Helsingfors. I samband med den utökade provtagningen som IHN-utbrottet innebar blev logistiken tidvis väldigt krävande att planera och hantera. Den stora mängden provmaterial bidrog ytterligare till utmaningen där mängden provfiskar som skulle samlas in och skickas vid varje tillfälle regelbundet kunde uppgå till en fullpackad EU-pall. Efter utredningar och provtagningar kunde vi konstatera att totalt fem odlingar (uppdelade mellan två företag) runt om Föglö var positiva för IHN.

Bekämpningen av sjukdomen på de positiva odlingarna gjordes genom avlivning eller slakt samt sanering av alla kassar samt båtar och övrig materiel och inleddes i stor skala under slutet av sommaren. För att ha möjlighet att utföra övervakningsuppdraget anställdes skyndsamt en extra resurs för ändamålet. En stor del av bekämpningsarbetet genomfördes under 2021. Inom den slutliga restriktionszonen finns det ytterligare 3 odlingsplatser vilket innebär att det är sammanlagt 8 odlingsplatser som berörs av fortsatta restriktioner, provtagningar och övervakningar framöver.

Arbetet med att utföra två inspektioner och två provtagningar på samtliga 29 odlingsplatser enligt den sista fasen i bekämpningsprogrammet för VHS fortsatte under hela 2021 parallellt med IHN-arbetet. Vid årets slut kunde vi konstatera att det endast var två provtagningar enligt bekämpningsprogrammet för VHS som inte hanns med på grund av det uppkomna IHN-arbetet. Dessa två provtagningar

är planerade att utföras på våren 2022 så fort utsättandet av ny fisk gör provtagningen möjlig.

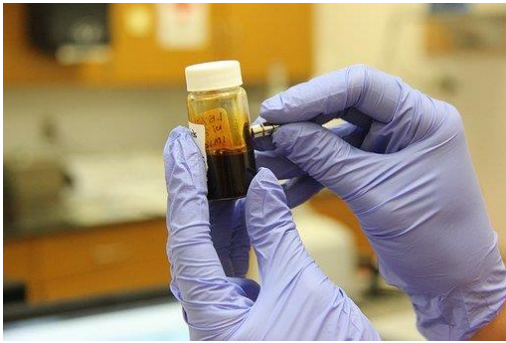
Det bör lyftas att bekämpningen av IHN-utbrottet endast har varit möjligt genom ett intensivt och regelbundet samarbete mellan alla inblandade parter. Det har bidragit till att kommunikationen mellan Livsmedelsverket, Jord och skogsbruksministeriet, miljöbyrån vid Ålands Landskapsregering och ÅMHHM har utvecklats mycket och är fortsatt aktiv inför 2022. Utmaningen med att få en bild av hur en modern fiskhälsoövervakning bör genomföras på Åland har inte hunnits med, men förhoppningen är att den nyutvecklade kommunikationen och kontakterna kan ge dragkraft i det arbetet under 2022.

Besiktningsarbete och tillsyn på slakteri och övriga köttanläggningar - -

Under 2021 utfördes besiktning av alla djur innan slakt och slaktkroppar efter slakt enligt uppdrag. Tillsyn över djurskydd fram till avlivning av djuren utfördes av besiktningsveterinären. Därtill togs prover på närmare 1000 djur för nationella provtagningar samt slakteriets egenkontroll.

Anläggningstillsyn vid slakteri och köttanläggningar kom i gång bra 2021 och 6 av 9 planlagda inspektioner utfördes. Därtill utfördes veckovis tillsyn vid den anläggning vars tillsynsplan kräver det.

ÅMHM Laboratoriet

Bakgrund

ÅMHM Laboratoriet är en viktig del av den åländska förebyggande hälso- och miljövården samt krisberedskapen när det gäller livsmedels- och vattenburen smitta och radioaktivt nedfall. ÅMHM Laboratoriet sköter på uppdrag av Ålands landskapsregerings miljöbyrå provtagning och analys enligt det vattenövervakningsprogram som krävs enligt EU:s vattendirektiv för uppföljning av vattenmiljön. Laboratoriet är därutöver en stödfunktion för stora och små företag samt privatpersoner med fysikalisk-kemiska, mikrobiologiska och biologiska analyser av livsmedel, vatten, miljö, jord och djursjukdomar. Företagens prover består till största delen av lagstadgade egenkontrollprov. Laboratoriet utför årligen över 30 000 analyser.

Ålands landskapsregering står för ca 60 % av ÅMHM Laboratoriets uppdrag i form av fältprovtagning och laboratorieundersökningar. Cirka en tredjedel består av undersökningar av prov från åländska livsmedelsproducerande företag, ca 50 % av antalet analyser, vilket gör laboratoriet till en viktig del av förutsättningarna för företag att kunna verka smidigt på Åland. Några procent av uppdragen utförs för kommuner och privatpersoner. ÅMHM:s myndighetsprover utgör ca en procent av alla analyser.

Uppföljning av laboratoriets huvudsakliga utvecklingsmål för 2021

- *Uppgraderingen av laboratoriets datasystem till LabVantage Express slutförs. Uppgraderingen innebär övergången till ett modernt fungerande datasystem anpassat för laboratoriets verksamhet.*

Datasystemet testades i december 2021 med en parallellkörning av alla prov i det gamla och nya systemet och övergången kunde genomföras den 3.1.2022.

Utan en extra personalresurs för införandet av datasystemet under implementeringens andra år blev det ett krävande år för personalen och antalet inestående flex timmar ökade ytterligare till 163 timmar. Trots den extra 70 % resursen för datasystemet föregående år 2020 ökade antalet inestående flex timmar för personalen under året med 13 % till 150 timmar. Dessa siffror påvisar hur slimmad laboratoriets personal är.

Kemiska enheten

- *Omverifieringar (nya utvärderingar av de kemiska metodernas detektionsgränser, mätosäkerhet m.m.) görs avseende ca fem metoder.*

Uppfyllt.

- *Om lagtinget beviljar medel införskaffas under året en ny titreringsutrustning till den kemiska enheten. Instrumentet valideras före ibruktage för fem olika metoder.*

Uppfyllt. Har inneburit ytterligare automatisering av de aktuella metoderna.

Mikrobiologiska enheten

- *Nya ackrediteringskrav innebär att en utvärdering görs inför årets ackrediteringsgranskning avseende fem olika matriser (kött- och mjölkprodukter m.m.) för 13 livsmedelsmetoder.*

Uppfyllt. Matriserna godkända vid ackrediteringsbedömningen.

Sammanfattning

Laboratoriets uppdrag har under 2021 påverkats något mer av coronapandemin. Det totala antalet analyser minskade med 12 %. Minskningen utgjordes dock till största delen (9 %) av en till pandemin orelaterad mellanårsvariation avseende kemiska undersökningar av jordprov och till endast 3 % av en pandemirelaterad minskning av mikrobiologiska undersökningar av yt-och miljöprover i anläggningar. Till största delen fortgår kundernas behov av analyser även i kristid.

Den interna verksamheten påverkades i hög utsträckning av olika smittskyddsåtgärder. Laboratoriets personal har inte samma möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter på distans och minsta förkylningssymptom resulterade i sjukfrånvaro vilket påverkade personalen då samma mängd prov ändå skulle hanteras.

Under hösten infördes nya tullregler med krav på förtullning av varor även från fasta Finland. Detta innebär för laboratoriet ett betydande merarbete samt nytillkomna kostnader.

Fortsättningsvis var, på grund av neddragna turlistor, möjligheterna mycket begränsade att till ett rimligt pris skicka bort prov från Åland till andra laboratorier. Vi kan konstatera att det beredskapsmässigt är mycket viktigt med ett lokalt laboratorium vid situationer som den nu aktuella pandemin.

Vi upplevde under året tilltagande leveransproblem från en del av våra leverantörer. Helt vanliga produkter som exempelvis skyddshandskar och pipettspetsar kunde plötsligt ha en leveranstid på flera månader vilket skapade en

del osäkerhet.

Akrediteringstjänsten FINAS granskade planenligt laboratoriet i mars 2021 och de tre bedömarna var mycket nöjda. Endast lindriga avvikelser konstaterades. Akrediteringsbedömningen gjordes för första gången på distans vilket fungerade mycket bra. Laboratoriet har för närvarande 30 kemiska metoder (39 analyser) och 23 mikrobiologiska metoder (28 analyser) ackrediterade vilket påvisar både stor bredd och kompetens.

Vi nådde även 2021 vårt mål att i de 15 nationella och internationella provningsjämförelserna som laboratoriet deltog i, få minst 90 % av resultaten inom 2-percentilen för både de kemiska och mikrobiologiska undersökningarna.

Laboratoriet har trots att fysiska resor varit omöjliga under året fortsättningsvis haft en nära kontakt med laboratorienätverket Mälargruppen där olika gemensamma frågeställningar behandlas på ett professionellt och prestigefritt sätt. I nätverket ingår ett tiotal svenska miljölaboratorier. Under hösten stod ÅMHHM Laboratoriet värd för ett seminarium för gruppens laboratoriechefer som dock på grund av den rådande situationen hölls digitalt.

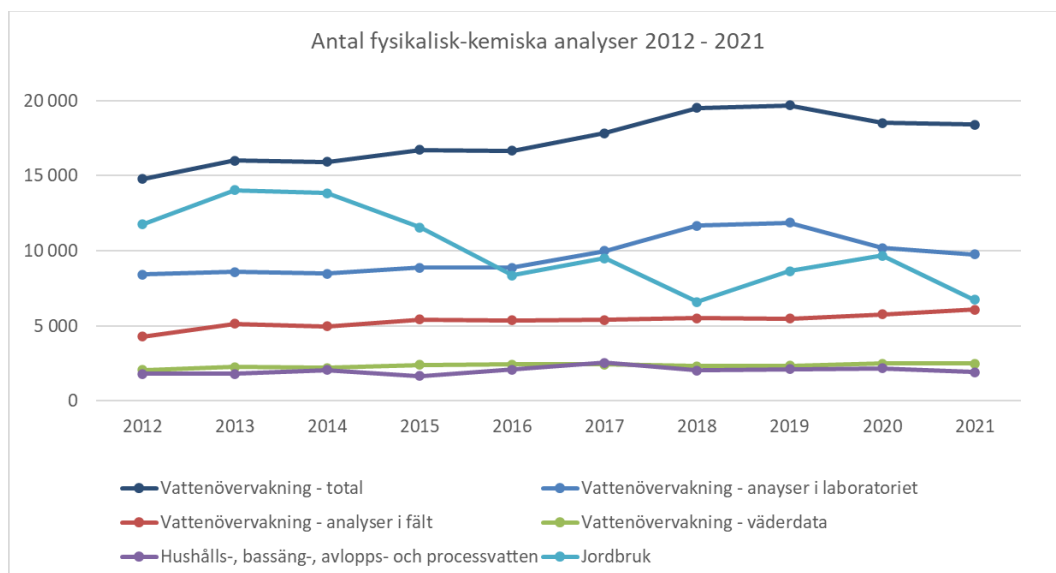
Fastighetsverket gjorde under 2021 en större investering i laboratoriebyggnaden då man bytte ut den gamla oljepannan mot bergvärme. Detta var ett viktigt och länge efterlängtat steg för att minska verksamhetens miljöavtryck. För övrigt gjordes investeringar för att ersätta gammal titreringsutrustning samt en laboratoriediskmaskin.

Vi noterade, trots vårt intensiva förebyggande arbete, tre mindre tillbud, dock utan att företagshälsovården behövde kontaktas. Det handlade om kemikaliestänk samt två tillbud med bil. Åtgärder har vidtagits där så är möjligt.

Kemienheten

Det totala antalet kemiska analyser minskade 2021 med 11 %. Minskningen utgjordes till den allra största delen av antalet jordprov som minskade med 2600 analyser. Det finns en cyklicitet i inlämnandet av jordprov över åren och 2020 var en topp. Successivt över den senaste tioårsperioden ser vi dock totalt en minskning.

Miljöbyråns omfattande vattenövervakningsprogram utfördes planenligt 2021. Ersättningen höjdes med 3 000 euro till 215 000 euro.

Mikrobiologienheten

Laboratoriets mikrobiologiska enhet är en viktig och uppskattad samarbetspartner för de åländska livsmedelsproducerande företagen, vattenbolagen, kommunerna, myndigheter (bland annat krisberedskap), rederierna med flera och tryggar också allmänhetens behov av exempelvis brunnsanalyser.

Antalet mikrobiologiska analyser minskade med 16 % jämfört med 2020. Minskningen beror uteslutande på att en stor kund på grund av pandemin inte anlidade oss för sina yt- och miljöprov. Arbetsmängden minskade inte i motsvarande procent vid enheten då just dessa analyser är snabba sådana.

Det totala antalet rutinprov där bakterien *Listeria monocytogenes* (LM) påvisades var under året 35 av totalt 380 analyserade prov, alltså 9 %. Av de 100 livsmedel som analyserats för LM påvisades bakterien i tre av dem vilket innebär 3 %. Av de 280 proverna från ytor och redskap påvisades LM i 11 %. Den förebyggande övervakningen som görs är viktig då *Listeria*-bakterien kan leda till en allvarlig matförgiftning och även dödsfall för personer med nedsatt immunförsvar. Samtliga *Salmonella*-prov var negativa.

Under 2021 tog vi äntligen i bruk vår nya analyskatalog med riktvärden för livsmedelsundersökningar. Den baseras på en sammanställning av lagstiftning som finns på området samt andra länders nationella riktvärden då det till stor del saknas nationella eller nordiska riktvärden på livsmedelsområdet.

Två fall av misstänkt matförgiftning undersöktes under året vid laboratoriet.

